

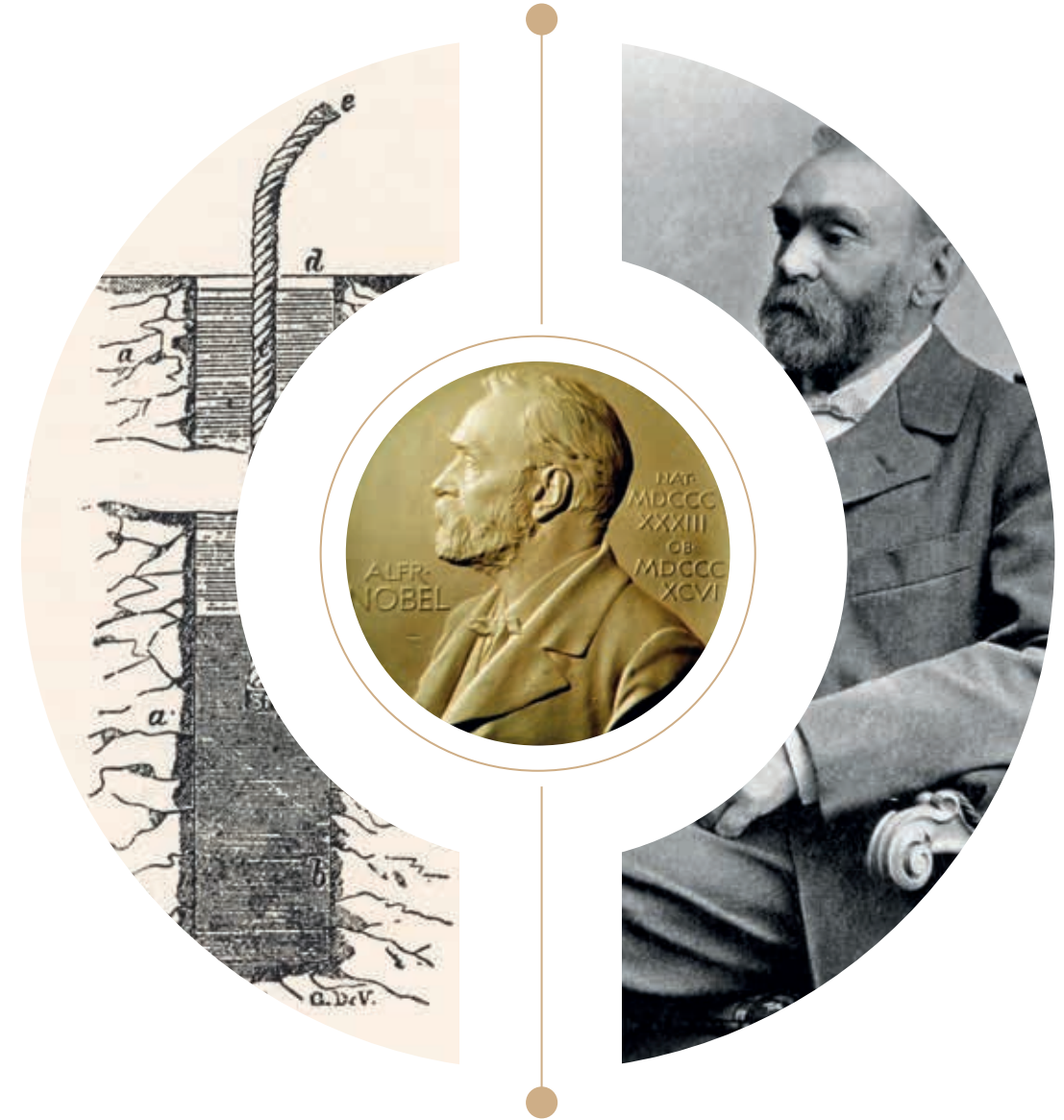
EGY VÉR BEN SZÜLETETT DÍJ

A Nobel-díj történetéhez nem csak magasztos eszmék és kedélyes sikertörténetek tartoznak. Létre sem jöhetett volna, ha nem történik meg egy halálos baleset Svédországban, és ha Alfred Nobelnek tévedésből nem keltik a halálhírét egy francia újságban.

Szöveg - **Mártonffy András** / KÉRDEZŐK, KÉTKEDŐK, KERESŐK

- ◆ Alfred Nobel Stockholmban született 1833-ban. Vegyész apja ügyesen manőverezett: Oroszországban kísérletezett robbanóanyagokkal, és alaposan meggazdagodott. Jól jött a pénz, mert a családnak nyolc gyereke volt. Alfred, a negyedik a sorban, beteges, de okos és érdeklődő gyerekként hamar beszállt a családi üzletbe. Négy nyelven beszélt, és vegyészetet tanult, így mire 1859-ben véget ért a számukra aranyat érő krími háború, már nem is kellett tovább a cár kegyeit keresniük. Hazaköltöztek Svédországba, és fejest ugrottak a robbanóanyag-iparba. Alfred kutatási területe a nitroglicerín volt: azt próbálta kikísérletezni, hogyan lehetne biztonságosabbá és hatékonyabbá tenni az akkor új találmánynak számító vegyületet. Ez a sűrű, folyékony szer nagyon könnyen robban, és hatalmas a pusztító ereje. A Nobel-család ezt egy személyes tragédián keresztül is megtapasztalhatta: a saját hadianyaggyárakban történt robbanásban meghalt Alfred egyik öccse, Emil. Alfred, aki addigra már végérvényesen elkötelezte magát a robbanóanyagokkal, mélyen megrendült. Elhatározta, hogy kidolgoz egy olyan módszert, amelynek a segítségével könnyebben kezelhetővé, és egyben biztonságosabbá teheti a nitroglicerint. Nem csak ez volt a motivációja: mind az egyre hatalmasabbra növő bányaipar, mind a szinte folyamatos háborúk nagy mennyiségű robbanóanyagot igényeltek. Alfred nemsokára előállt egy új találmánnyal, a dinamittal. A nitroglicerint új módszerrel egy nedvszívó anyaggal itatta fel, és az így kapott tapadós, szivacsos közeget használta robbanószerek készítésére. A dinamitrudak könnyen kezelhetőek, biztonságosan szállíthatók voltak, és ráadásul hatalmas bevételt jelentettek a feltalálónak. Hogy mindez még jobban alkalmazható legyen, Nobel feltalálta a dinamithoz azt a fajta elektromos detonátort, amelynek leszármazottait még ma is hadseregek és terroristák használják. A siker tehát nagy és jövedelmező volt. A dinamit robbant, a bányák mélyültek, a háborúk öltek. Alfred Nobel gazdagodott. Szerette azt gondolni, hogy tulajdonképpen az ipari robbantások megreformálása érdekében dolgozik, de maga elől sem titkolhatta sokáig, hogy a legjobban a háborúzó hadseregek örültek találmányainak.

Kép - Profimedia - Red Dot

Aztán 1888-ban kijózanító esemény történt. Franciaországban meghalt Alfred másik testvére, Ludvig. Egy helyi újság félreértette a helyzetet, és tévedésből Alfred Nobel halálhírét közölte. Írtak is rögtön egy baljós hangnemű cikket, amelyben mélyen elítélték őt mint tömeggyilkost, az emberek ezreit elpusztító, rafinált robbanóanyag feltalálóját. Nobel, aki ekkor már az ötvenes éveiben járt, egyszerre megértette, hogy a neve, a becsülete a tét. Nem akart úgy meghalni, hogy szörnyetegnek tartsa az emberiség. Egyedül volt a világban: soha nem nősült meg, gyerekei nem

voltak. Ezért történt, hogy hatalmas összeget, 31 225 000 svéd koronát hagyott egy olyan díj anyagi alapjára, amely minden évben kitünteti és komoly pénzjutalomban részesíti az emberiség tudományos és irodalmi nagyjait. Talán még az is ennek az erőfeszítésnek az eredménye, hogy a svéd jegybank 1968-ban megalapította a Nobel-békedíjat. Mára a Nobel-díj a legtöbbször szemében nemes és szép eszmék letéteményese. De vajon valóban magáénak vallotta ezeket az eszméket a díj névadója vagy az elismerés megalapítása nem volt sokkal több, mint egy dúsgazdag fegyverkereskedő ügyes marketingfogása? ◆

